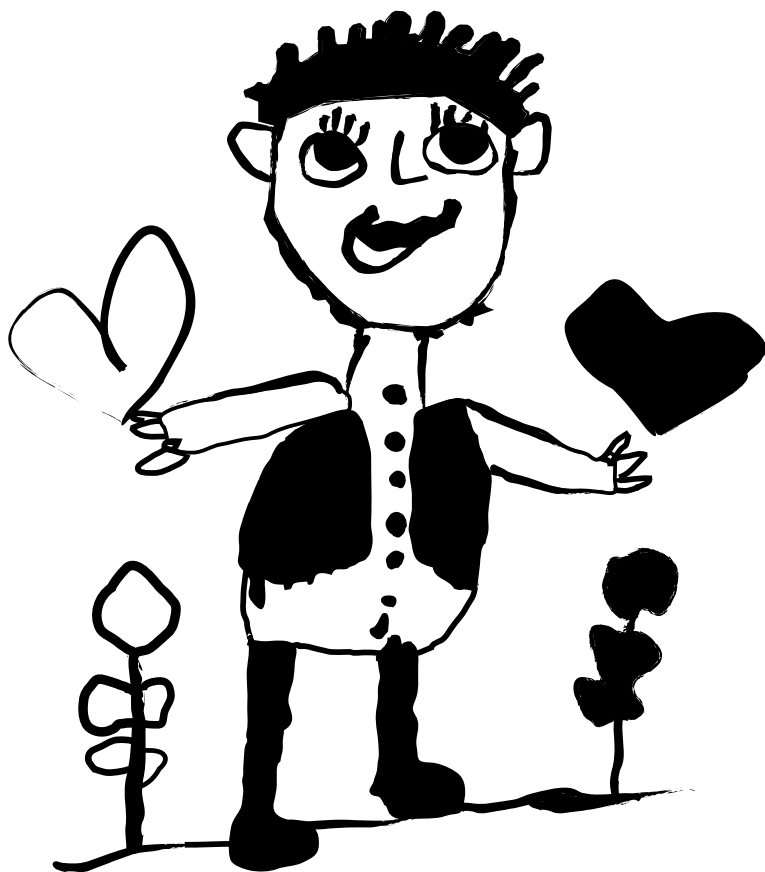

ROMANO SUNO 2005/2006

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

NOVÁ ŠKOLA, o.p.s.

ROMANO SUNO 2005/2006

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

Vydala Nová škola, o.p.s.

Překlad do češtiny: Ruben Pellar

Korektury: Ruben Pellar, Kateřina Tykalová, Iveta Pape

Obálka: Daniela Kamerová (s použitím kresby Dezidera Siváka)

Grafická úprava: Marek Šorm

Koordinátor projektu: Iveta Pape

Tisk: Tiskárna PRIMA spol. s.r.o., Příbram

První vydání 300 ks

Kontakt:

Nová škola, o.p.s.

Na Poříčí 30, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 733 068

Fax: +420 221 733 067

novaskola@novaskola.org

www.novaskola.org

Doporučená cena: 100 Kč

ISBN 80-903631-3-X

OBSAH

Úvodní slovo	... 5
Výsledky literární a výtvarné soutěže Romano suno 2005/06	... 7

I. kategorie

Radek Stankovič, 7 let, ZŠ, Krásná Lípa	... 11
Valerie Bílla, 6 let, ZŠ Krásná Lípa	... 11
Valerie Bílla, 6 let, ZŠ Krásná Lípa	... 12
Emil Bílly, 10, ZŠ, Krásná Lípa	... 13
Marie Žigová, 12 let, ZvŠ, Česká Lípa	... 13

II. kategorie

Veronika Horváthová, 11 let, ZŠ praktická, Rožnov p. Radhoštěm	... 15
Jan Horváth, 11 let, ZŠ praktická, Rožnov p. Radhoštěm	... 16
Láďa Gábor, 12 let, ZvŠ, Česká Lípa	... 16
Simona Tulejová, 11 let, ZVŠ Česká Lípa	... 17
Lucie Tulejová, 13 let, ZvŠ Česká Lípa	... 18
Maruška Kotlárová, 13 let, ZvŠ Česká Lípa	... 19
Irena Gurecká, 13 let, ZvŠ Česká Lípa	... 20
Ivan Demeter, 13 let, ZŠ a MŠ, Strakonice	... 21
Kristina Pohlodková, 13 let, ZŠ a MŠ, Strakonice	... 22
Stefano Šivák, 13 let, ZŠ Vítkov	... 23
František Sivák, 12, ZŠ, Vítkov	... 23
Richard Sivák, 13 let, ZŠ, Vítkov	... 24
Richard Sivák, 13 let, ZŠ, Vítkov	... 25
Emílie Balážová, ZŠ, Ostrava-Přívoz	... 26
Radek Bíllý, 13 let, Krásná Lípa	... 26
Tomáš Stankovič, 13, Krásná Lípa	... 27

III. kategorie

Petr Juhas, 14 let, ZvŠ, Česká Lípa	... 28
Nikola Cinová, 15 let, ZvŠ, Česká Lípa	... 29
Martina Kotlárová, 15 let, ZvŠ, Česká Lípa	... 29
Erik Demeter, 16 let, ZŠ a MŠ, Strakonice	... 30
Jan Všivák, 14 let, ZŠ a MŠ, Strakonice	... 31
Petra Ferencová, 15 let, ZŠ a MŠ Strakonice	... 32
Andrea Tomšů, 14 let, ZŠ, Vítkov	... 33

PDF Compressor Pro

Andrea Tomšů, 14 let, ZŠ, Vítkov	... 34
Mikuláš Dunka, 15 let, ZŠ, Vítkov	... 34
Kamil Ferenc, 15 let, ZŠ, Vítkov	... 35
Václav Malý, 14 let, ZŠ, Vítkov	... 36
Václav Malý, 14 let, ZŠ, Vítkov	... 37
Jarek Šivák, 15 let, ZŠ, Vítkov	... 38
Jiří Běla, 14 let, Spec. školy, Praha-Nusle	... 38
Světlana Kandračová, 15 let, ZŠ a MŠ, Vsetín	... 39
Nikolaj Tulej, 15 let, ZŠ a MŠ Vsetín	... 40
Daniel Kandráč, 16 let, ZŠ a MŠ, Vsetín	... 40
Eva Žigová, ZŠ, Ostrava-Přívoz	... 41
Marta Gáborová, ZŠ, Ostrava-Přívoz	... 41
Kateřina Čurejová, 16 let, ZŠ, Mělník	... 41
Andrea Jaslová, 15 let, ZŠ Předlice	... 42
Veronika Čonková, ZŠ, Předlice	... 43
Veronika Cibriková, 15 let, ZŠ Předlice	... 44
Martin Lisko, 16 let, ZŠ, Předlice	... 45
Michal Urbanský, 15 let, ZŠ Předlice	... 47

IV. Kategorie

Žaneta Adiová, 23 let, Romská střední škola sociální, Čáslav	... 48
--	--------

ÚVODNÍ SLOVO

Milí soutěžící a příznivci soutěže Romano suno,

máme za sebou další ročník soutěže. Chci poděkovat všem těm, kteří nám napsali a nakreslili. Velice si toho vážím a mám obrovskou radost z toho, že dokážete psát romsky, i když jste se tento jazyk nikdy ve škole neučili a možná málokdy romsky mluvíte. Sami vidíte, že i v romštině se dají vyjádřit pocity a nálady tak, jak jste to krásně napsali. Pěstujte si romský jazyk, ptejte se starších lidí na slova, která neumíte říct romsky, čtete romské noviny, časopisy, knížky. Víím, že jich je málo a je těžké se k nim dostat. Ale my v Nové škole o.p.s vám rádi pomůžeme při jejich získání. Před deseti lety jsem i já sama měla problém číst v romštině. Spouště slov jsem nerozuměla a musela jsem hledat v romsko-českém slovníku. Dnes tato slova používám běžně a čtení v romštině, hlavně romské poezie, mi přináší nesmírnou radost a uspokojení.

Velice mile mě překvapili ti, kteří si vybrali třetí téma a pokusili se napsat báseň. Báseň, které jsou ve sborníku jsou krásné, některé mají v sobě dokonce i humor, např. báseň od Vaška Malého z Vítkova.

Píšete příspěvky smutné i veselé. Věřím, že těm, kteří napsali o svém těžkém životě, se alespoň trošku ulevilo. Je mi velice líto, že vám nemůžu pomoci ve vašem trápení. Můžu vám jenom říci – napište kdykoliv – pokud budete mít pocit, že se potřebujete se svým trápením někomu svěřit. Vypište se ze svého trápení a bolesti. Dělají to tak i dospělí, a někdy to fakt pomáhá. Hodně krásných knih vzniklo z lidského neštěstí. Psaní je terapie, léčba. Nevyléčíte si jím rýmy ani chřipku, ale ulevíte své duši.

Chtěla bych na tomto místě poděkovat našim stálým pisatelům ze Základní školy z Vítkova, ze Základní školy ve Strakoncích, ze Základní školy z Předlic. Zvláštní poděkování patří dětem ze základní školy z Krásné Lípy a ZvŠ z České Lípy. Jsou to v této soutěži nováčci, píší druhý rok, nicméně jsou úspěšní a doufám, že budou psát nadále.

Nesmím zapomenout ani na ty, kteří nám nakreslili a namalovali. Obrázky jsou opravdu hezké a neumím si bez nich sborníček představit. Poděkování a obdiv si zaslouží děti z přípravné třídy ze ZŠ Kpt.Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá. Dětem je 5 až 6 let a jejich obrázky jsou plné barev, radosti a optimismu.

Když už děkuji, nesmím zapomenout na ty hlavní, na učitele a asistenty, kteří děti do soutěže připravují, motivují je a pomáhají jim. Bez vás by se tento program nemohl realizovat, a tak vám jménem svým i celé Nové školy o.p.s velice děkuji.

Byla bych velice ráda, kdybyste mi mohli napsat vaše dojmy po přečtení sborníčku. Dávám také prostor k vyjádření se k celé soutěži, k vašim nápadům a připomínkám.

Možná má někdo nápad jak tuto soutěž vylepšit nebo přinese nová témata k psaní.

Blížím se ve své předmluvě ke konci, proto chci blahopřát všem úspěšným pisatelům a kreslířům k hezkému umístění. Těm, kteří se neumístili a mají svůj příspěvek, nebo výkres ve sborníčku, blahopřeji také. Nic není ztracené, příští rok máte všichni možnost se znovu zapojit do soutěže a pokusit se vyhrát.

Těším se na osobní setkání na slavnostním vyhlášení výsledků soutěže Romano suno, kde dětem předáme věcné ceny a dárky.

Mgr. Iveta Pape

Témata, která byla vybrána do soutěže Romano suno pro školní rok 2005/2006

1. Proč jsem rád/a na světě
2. Dopis (Je někdo na světě, komu by jste rádi napsali?)
3. srdce, pláč, housle, člověk (pokuste se napsat báseň, ve které by byla kromě jiných i tato čtyři slova)
4. volné téma

1. Soske som rado pro svetos
2. Lil
3. jilo, roviben, lavuta, manuš
4. pisin pal soste kames

Kategorie:

- I. kategorie do 10 let
- II. kategorie od 11 do 13 let
- III. kategorie od 14 do 17 let
- IV. kategorie od 18 do 25 let

Literární soutěž

I.kategorie do 10 let

1. místo Valerie Bíllá, 6 let, ZŠ, Krásná Lípa
2. místo Radek Stankovič, 7 let, ZŠ, Krásná Lípa
3. místo Erik Bíllý, 10 let, ZŠ, Krásná Lípa

II. kategorie od 11 do 13 let

Poesie

1. místo Richard Sivák, 13 let, ZŠ, Vítkov
2. místo Emílie Balážová, 13 let, ZŠ, Ibsenova, Ostrava-Přívoz

Próza

1. místo Irena Gurecká, 13 let, ZvŠ, Česká Lípa
2. místo Maruška Kotlárová, 13 let, ZvŠ, Česká Lípa
3. místo František Sivák, 12 let, ZŠ, Vítkov

práce otištěné ve sborníku:

ZŠ praktická, Tyršovo nábr., Rožnov p. Radhoštěm
Jan Horváth, 11 let, Veronika Horváthová, 11 let

ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

Láda Gábor, 12 let, Simona Tulejová, 12 let, Marie Žigová, 12 let, Lucie Tulejová, 13 let

ZŠ a MŠ, ul. Plánkova 430, Strakonice

Ivan Demeter, 13 let, Kristina Pohlodkova, 13 let

ZŠ, nám. J. Zajíce 1, Vítkov

Stefano Šivák, 13 let

ZŠ, ul. Školní 10, Krásná Lípa

Tomáš Stankovič

III. kategorie od 14 do 16 let

poesie

1. místo Václav Malý, 14 let, ZŠ, nám. J. Zajíce, Vítkov
2. místo Michal Urbanský, 15 let, ZŠ, Školní nám., Ústí nad Labem-Předlice
3. místo Veronika Cibriková, 15 let, ZŠ, Školní nám., Ústí nad Labem-Předlice

próza

1. místo Mikuláš Dunka, 15 let, ZŠ, nám. J. Zajíce, Vítkov
2. místo Petr Juhas, 14 let, ZvŠ, ul. Moskevská Česká Lípa
Andrea Tomšů, 14 let, ZŠ, nám. J. Zajíce, Vítkov
3. místo Nikola Cinová, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

práce otištěné ve sborníku:

ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přívoz
Eva Žigová, Marta Gáborová

ZŠ praktická a ZŠ speciální, ul. Jaroslava Seiferta, Mělník
Kateřina Čurejová

ZŠ, Školní nám., Ústí n. Labem-Předlice
Andrea Jaslová, Veronika Cibriková

ZŠ a MŠ, ul. Plánkova, Strakonice
Erik Demeter, Petra Ferencová

ZŠ, nám. J. Zajíce, Vítkov
Kamil Ferenc, Jarek Šivák

Speciální školy, ul.Boleslavova 1, Praha 4
Jiří Běla

ZŠ Vsetín
Světлана Kandráčová, Nikolaj Tulej, Daniel Kandráč

IV. kategorie

Ocenění: Žaneta Adiová, 23 let, Soukromá romská škola sociální, Čáslav

Výtvarná soutěž

I kategorie do 10 let

1. místo Katrin Čonková, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá
2. místo Sára Vámošová, 5 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá
3. místo Eva Horváthová, 8 let, ZŠ, Ibsenova, Ostrava-Přívoz

práce otištěné ve sborníku:

ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá
Nikola Horvátová, Vojta Peikl, Kateřina Holeksová, Martin Chudý, Klára Pohlotková,
Erik Chlupsa, Michal Holeksa, Denis Gábor

ZŠ, nám. J. Zajíce, Vítkov
Anička Ferencová, Sabina Siváková, Kristýna Siváková, Sára Danková, Andrea Siváková

ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přívoz
Nikolas Dunka, Kevin Mika

II. kategorie od 11 do 13 let

1. místo Petra Mirgová, 11 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa
2. místo Iveta Kotlárová, 11 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa
3. místo Láďa Gábor, 12 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

práce otištěné ve sborníku:

ZŠ a MŠ, Turkménská, Vsetín
Simon Kandrač, Karel Bezděk, Lucie Jaklová, Patrik Pačan

ZŠ, Praktická škola a dětský domov, Vídeňská, Brno
Lívie Albrechtová

III. kategorie

1. místo Marika Feherváriová, 16 let, ZŠ, Prakt.škola a DD, Vídeňská, Brno
2. místo Monika Horvátová, 15 let, ZŠ, Prakt.škola a DD, Vídeňská, Brno

práce otištěné ve sborníku:

ZŠ, Prakt.škola a DD, Videňská Brno
Zdeňka Dvořáčková, Lucie Bernátová

ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přívov
Petr Danko, Roman Kuman

Diagnost.ústav, DD, ul. Pražská, Dobřichovice
Václav Drbohlav

I. kategorie

RADEK STANKOVIČ, 7 LET, ZŠ, KRÁSNÁ LÍPA

* * *

Pisnav me tumenge pal miro đivipen. Mange meno Radku, hin mange 7 berš. Phirav andre 1. třída. Hin man mek trin pheňa a duj phrala. Me som nekterneder.

Miro suno hino, kaj miro dad the miri daj te aven saste u te điven so jekbuteder u mire phrala u pheňa but bachtale, kaj lengero đivipen te naavel pharo. Me mek som cikno kaj te dav duma pal ma. Sar baruvava, kamav te avel lačo manuš, kaj man savore rado te dikhen a me len. Som rado, hoj tumenge šaj pisindom, kaj pal ma vareso te đanen.

Điven lačhes te bachtales.

* * *

Píšu vám o svém životě. Jmenuji se Radek, je mi 7 let. Chodím do první třídy. Mám ještě tři sestry a dva bratry. Já jsem nejmladší.

Mým snem je, aby byli moji rodiče zdraví a dařilo se jim co nejlíp a aby moji sourozenci byli moc šťastní, aby neměli těžký život. Na to, abych vyprávěl o sobě, jsem ještě moc malý. Až vyrostu, chci být dobrým člověkem, aby mě všichni měli rádi a já je. Jsem rád, že jsem vám mohl napsat, abyste o mně něco věděli.

Žijte dobře a šťastně.

VALERIE BÍLLA, 6 LET, ZŠ KRÁSNÁ LÍPA

* * *

Phirav andre peršo třída. Sar geľom po perširas andre škola, but pes mange pačinelas. Učínav man mištes, hin man sama jedničky. E daj hiňi barikaňi the o dad hino but rado. The o phrala pes učiněn mištes, jon tumenge tiš pisinen. Ale me pisnav

pal ma. Me bi kamavas te avel učitelka. Kamavas bi te učinel le romanen čhaven, kaj mište te siklon, kavka, sar akana me, kaj lengere daja the dada te aven ajse barikane sar miri daj the o dad.

* * *

Chodím do první třídy. Když jsem šla poprvé do školy, moc se mi to líbilo. Učím se dobře, mám samé jedničky. Máma je pyšná i táta je moc rád. I moji bratři se učí dobře, oni vám taky píšou. Ale já píšu o sobě. Chtěla bych být učitelkou. Chtěla bych učit romské děti, aby se učily dobře, tak, jak teď já, aby jejich rodiče byli tak pyšní jako moje máma a táta.

VALERIE BÍLLA, 6 LET, ZŠ KRÁSNÁ LÍPA

Pisinaŵ tumenge l'il, kaj pisinavas la bibake.

Miri lačhori bibi

Pisinaŵ tuke, kaj vaš mange te aves sar ena o prazdniny. Kamav ke tute te džal. O dad e daj man mukena, phende, že mušines ale vaš mange te avel. Igen kamav ke tute te džal. Me tuke pomožinava te morel o grati, te tavel o chaben, te rajbinel no savoro tuke pomožinava. Savore romane čhave džan varekaj a me kamav tiš. Nakamav te ačhol khere. Bibi, užarava tut, av ke amende vaš ma.

E bibi na avla a me igen rovavas. Pisinda, že hiňi nasvali, kaj te prebačinav, že našti man lel ke peste. Savore čhave pro prazniny gele ča me ačhilom khere le dadeha a la daha.

Píšu vám dopis, co jsem napsala tetě

Moje hodná tetičko

Píšu ti, abys za mnou přijela, až budou prázdniny. Chtěla bych přijet za tebou. Táta a máma mě pustí, ale řekli, že si pro mne musíš přijet. Moc ráda bych za tebou přijela. Budu ti pomáhat mýt nádobí, vařit, prát, prostě ti pomůžu se vším. Všechny romské děti

někam jedou a já chci taky. Nechci zůstat doma. Teto, čekám na tebe, přijď si k nám pro mne.

Teta nepříjela, a já jsem moc brečela. Napsala, že je nemocná, abych se nezlobila, že mě k sobě nemůže vzít. Všechny děti jely na prázdniny, jenom já jsem zůstala doma s tátou a s mámou.

EMIL BÍLLY, 10, ZŠ, KRÁSNÁ LÍPA

Miro rikono

Kana džavas la daha ke bibi, arakhlom jekhes rikones. Gejom dureder, o rikono avlas kija mande ale e daj man namuklas te lel le rikones khere. O rikono furt džalas pal amende. Phundrađom o vudar a o rikono gelas andro kher. O dad phenda, hoj mange les te mukav. Ale sar pes vičinja? Vičinja pes Arga. Keravas paš leste, midik nabariła avri. A sar bariła, kerđam leske le dadeha the le phraleha bari buda. Me the miro phral kole rikones but kamas, starinas pes pal leste mištes. Akana o rikono nasvalo.

Kavka tumenge pisinav me.

Můj pes

Když jsme šli s maminkou k tetě, našel jsem psa. Šel jsem dál, pes přišel ke mně, ale maminka mi ho nedovolila vzít domů. Pes šel pořád za námi. Otevřel jsem dveře a pes šel do domu. Táta řekl, abych si ho nechal. Ale jak se bude jmenovat? Dali jsme mu jméno Arga. Staral jsem se o něj, dokud nevyrostl. A když vyrostl, udělali jsme mu s tátou a s bratrem velkou boudu. Máme s bratrem toho psa moc rádi a dobře se o něj staráme. Teď je ale nemocný.

Tohle vám píšu já.

MARIE ŽIGOVÁ, 12 LET, ZVŠ, ČESKÁ LÍPA

Miri baba

Miri baba pes pal mande cikňoratar starinel. Imar lake hin 48 berš. Likerdžas pandž čhavoren a mek man. Mange hin eňa berš. Igen pes pal ma šukar starinel, savoro so kamav mange cinel. Darav pal late, bo hiňi dos nasvaji pro jilo. Miri daj bešel amenca, hin la rom, duj čhavore. Pal mande pes aňi čeporo nastarinel. Ča e baba he o papus. Sar baruvava, džava te sikľol. Lava la baba a starinava man me pal lende.

Phiravas andre zakladno škola. Ode nahas mištes, bo somas jekh romňi a sa gadže. Akana som kade, som igen rado. Hin ade romaňi bíbi. Vičinel pes Červeňakovo. Oda savoro, so tumenge kamľom te pisinel.

Marie

Moje babička

Moje babička se o mě stará odmalička. Je jí 48 let. Vychovala pět dětí a k tomu ještě mě. Mně je devět let. Stará se mě moc pěkně, koupí mi všechno, co chci. Mám o ní strach, protože je moc nemocná na srdce. Maminka bydlí s námi, má muže a dvě děti. O mě se ale nestará vůbec. To jenom babička a děda. Až vyrostu, půjdu se učit. Vezmu k sobě babičku i dědu a budu se o ně starat.

Chodila jsem do základní školy. Nebylo to tam dobré, protože jsem byla jediná Romka a všechny ostatní děti byly české. Teď jsem tady a jsem moc ráda. Je tady romská teta. Jmenuje se Červeňaková. To je všechno, co jsem vám chtěla napsat.

Marie

II. kategorie

VERONIKA HORVÁTHOVÁ, 11 LET, ZŠ PRAKTICKÁ, ROŽNOV P. RADHOŠTĚM

Hin vareko pro svetos, kaske bi rado pisindžanas?

Hin, hin. Pisindžomas bi mirake kamaratkake Denisake. Phirelas manca andre škola. Bešahas amen he andro jekh kher. Často amen peha bavinahas, khelahas. Imar hin oda duj berš so pes prestehindžas andre Ostrava. Hoj odoj feder. Hin odoj buter Roma, buter buti. Ajci pre late mišlinav a radisaluvav, sar avela bari, sar ke late avava. Joj pal mande tiš avela, sar avena praznini linaje. Abo ke amende sovela. Ajci rado som, sar prindžarava oda baro mestos, mek ňikda nasomas ajci dur. Andre škola peske rakhlom pre internetos lakri škola. Pomožinde mange amare vychovateli. Nane oda vubec pharo. Dikhav pre lakri fotka a snažinav man la odoj furt the rakhel. Tiž man thodžom te focinel, kaj man tiž te dikhel. A ajci som rado mišto dromeha sar pes phenel palo Roma, hoj furt phiren a džas dromeha, ajci amen phiras pal o internetos. Som rado, hoj oda džanav, hoj man odoj but siklardžom a hoj man oda bavinel.

Je někdo na světě, komu byste rádi napsali?

Ano, je. Napsala bych své kamarádce Denise. Chodila se mnou do školy. Bydlely jsme spolu i v jednom domě. Často jsme si spolu hrály a tancovaly. Už jsou to dva roky, co se odstěhovala se svými rodiči a sourozenci do Ostravy. Je to tam prý lepší. Je tam víc Romů, více práce. Tak na ní hodně myslím a těším se, že až budu velká, tak za ní můžu přijet. Ona za mnou taky přijede v létě o prázdninách. Bude u nás spát a bude mi o všem povídat. Taky se těším na to velké město. Ještě jsem nikdy nebyla tak daleko.

Ve škole jsme si našli na internetu její školu, pomáhaly nám naše vychovatelky. Není to ale vůbec těžké. Dívám se na její fotografie a snažím se jí tam vždycky najít. Taky jsem se nechala vyfotit, aby mě taky viděla. A tak místo cestování, jak se říká o Romech, že stále

jezdí a cestují a kočují, tak my cestujeme po internetu. Jsem ráda, že to umím, že se tady hodně naučím a že mě to moc baví.

JAN HORVÁTH, 11 LET, ZŠ PRAKTICKÁ, ROŽNOV P. RADHOŠTĚM

* * *

Ahoj Milane Barošu!

Vičínav man Janek Horvath, hin mange deš berš. Bešav andre Rožnovos, tu pašes andre Vigantice. Som rado, hoj tuke šaj pisinav vaš oda hin man tiš dresos tire naveha. Bavinav ľavo zaloha a imar man fešínav sar bavinava vaš o Liverpool. La dake, le dadeske, la babake, le papuske he la pheňake cinava ľitora pre tribuna he cali škola mange fandínela. Hin man tiri fotka le podpisoħa.

Ahoj, tiro fotbalista so bavinel vaš o Rožnov.

Janek.

* * *

Ahoj Milane Barošu!

Jmenuji se Horváth Janek, je mi 10 let a už od mala hraji fotbal. Bydlím v Rožnově pod Radhoštěm. Ty bydlíš ve Viganticích. Jsem rád, že ti můžu napsat, protože mám taky dres s tvým jménem. Hraji levou zálohu a už se těším, až budu hrát taky za Liverpool a budu dávat góly jako ty. Mamce, tatkově, babíně, dědovi a sestře koupím lístky na tribunu a celá moje škola mi bude fandit. Mám tvou fotku i s podpisem.

Ahoj, tvůj fotbalista, který hraje za Rožnov.

Janek

LÁĎA GÁBOR, 12 LET, ZVŠ, ČESKÁ LÍPA

Soske som rado pro svetos

Vičínav man Laďo, hin mange 12 berš. Hin man štar pheňa, igen lachi daj he dad. Phirav andre 4.A zvláštni škola. Igen mange kade lačhes, sam but Roma kade andre škola. Sako džives phiras pro kroužky. Mukas romane giľa, giľavas peske, khelas,

duma peske das. Aver čhavore amenge zavidzinen, hoj amenge andre škola lačhes. Mištes, hoj som pro svetos, bo bi naprindžaravas mire dades, mira da, mire pheñen, mira famelija aňi mire kamaraden. Akana ča mangav le Devles, te del amenge cala famelijake sascipen. Sar džava avri e škola, kamav te džal te siklol. Kamavas bi te kerel asistentos, sar amari teta Červeňakova. Kaja buči pes mange igen pačisalol. Sar baruvava, ta me kerava vaš lake kaja buči, bo imar e teta avla phuri. Rado som, hoj pale tumenge šaj pisindžom. Oka berš chudľam tumendar šukar darki, samas igen savore rado.

Láďa

Proč jsem rád na světě.

Jmenuju se Láďa Gábor, je mi 12 let. Mám čtyři sestry a moc hodnou maminku a tatínka. Chodím do 4.A zvláštní školy. Je mi tam moc dobře, je nás v té škole hodně Romů. Každý den chodíme do kroužků. Pouštíme si romské písničky, zpíváme si, tancujeme, povídáme si. Ostatní děti nám závidí, protože nás škola baví. Dobře, že jsem na světě, protože bych neznal svého tátu, svou mámu, své sestry, svou rodinu ani své kamarády. Teď se jenom modlím k Bohu, aby dal celé naší rodině zdraví. Až vyjdu ze školy, chci se jít učit. Rád bych pracoval jako asistent, jako naše teta Červeňaková. Taková práce by se mi moc líbila. Až vyrostu, tak budu tu práci dělat po ní, protože naše teta už bude stará. Jsem rád, že vám můžu znovu napsat. Minulý rok jsme od vás dostali krásné dárky, byli jsme všichni moc rádi.

Láďa

SIMONA TULEJOVÁ, 11 LET, ZVŠ ČESKÁ LÍPA

Karačoňa

Som romaňi čhajori, hin mange 11 berš. Phirav andre trito treda. Som igen bengiňali čhajori. Rado kerav pherasa, rado man bavinav. Pre Karačoňa man igen tešinavas. E Karačoňa amen has igen šukar. Pherdo chaben amen has, la dake pomožinavas te pekel cukrovi. Andre škola andžom la učitelkake te koštinel. Somas vibito pre učitelka. Sar iľa andro muj a ligindža, ta phendžom lake: „Džanes so has andre? Odoj has o jedos“. Savore mandar asanas. Som igen bengiňali the phurori. Pre Karačoňa but chavas, pašľuvavas, dikhavas pre paramisi. A džanen keci prikidlom? Duj kili, ale furt som šuki, nič pre ma nadičhol, ča o kokala.

Dživas la daha, la pheňaha the dujenca phralenca. O dad amen mukhľa, iľa peske la gadža, kola džungľa meľaľa. Hin les laha duj čhavore. Pre Karačoňa samas bijo dad,

užarahas les pre blaka. Na avla, has la raklaha khere. Chindža pre amende ale e daj pre amende na bisterel. Paš e daj mange na chibinel nič. Chaben amen hin furt ale le dades nane nič, bo les o Del marel vaš amenge. Sam štar čhave.

Pisinav phare jileha, ta ačhen Devleha, o gadže gadženca, o Roma Romanca. Paľikerav tumenge.

Vánoce

Jsem romská holčička, je mi 11 let. Chodím do třetí třídy. Hrozně zlobím. Ráda dělám legraci, ráda si hraju. Na Vánoce se moc těším. Měli jsme Vánoce moc pěkné. Měli jsme spoustu jídla, pomáhala jsem mamince péct cukroví. Přinesla jsem paní učitelce do školy ochutnat. Udělala jsem si z ní legraci. Jak vzala do pusy a polkla, povídám jí: „Víš, co v tom bylo? To byl jed.“ Všichni se mi smáli. Jsem moc zlobivá a prostofeká. O Vánocích jsme se cpali, leželi jsme a dívali se na pohádky. A víte, kolik jsem přibrala? Dvě kila, ale pořád jsem hubená, není na mně nic vidět, jsem samá kost.

Žijeme s mámou, se sestrou a dvěma bratry. Táta nás opustil, vzal si Češku, tu potvoru. Má s ní dvě děti. O Vánocích jsme byli u táty, čekali jsme na něj před domem. Nepřišel, byl s tou ženskou doma. Vykašlal se na nás, ale máma na nás nezapomíná. U mámy mi nechybí nic. Máme vždycky dost jídla, ale táta nic nemá, protože ho Bůh kvůli nám trestá. Jsme čtyři děti.

Píšu vám s těžkým srdcem, buďte s Bohem, gádzové s gádži, Romové s Romy. Děkuji Vám.

LUCIE TULEJOVÁ, 13 LET, ZVŠ ČESKÁ LÍPA

Soske som rado pro svetos

Som romaňi čhaj, hin mange 13 berš, phirav rado andre škola. Hin amen kružky. Phiras te khelel a te gilavel le niposke. O nipi pre amende rado dikhen sar amen maras avri o čardašis. Som čori čhaj, nakamav mandar te kerel barikaňi. Soske mandar kerava, te kada svetos hino vibito, o manuša hine nalače, bo jekh pre avreste hine vibita. Man igen bavinen o kroužki. Rado pisinav, kamav, hoj mandar vareso te avel, hoj te sikavav le gadenge, hoj nasam diline.

Sam štar čhave, la daha divas korkore. O dad amen muklas. Nasom rado, hoj amen o dad muklas. Hin man nevlastna phrala a oda jepaš gaže.

Miri dajori pes pal amende mištes starinel. Hin amen furt so techal. Rajbinel pal amende o gada, the amenge cinel. Ale le dades naavla nikda nič, bo mušinla pre amende te počinel. E baba, o papus le dades nakamen aňi andro kher, hoj amen mukla. E daj man sikadža te tavel he te pratinel, te rajbinel, hoj sar avava bari, hoj te džanav.

Vaš savoro, so e daj kerel predal amende, hoj amen e daj likerel korkori lake palikerav. Vaš oda som pro svetos rado, bo man hin lačni daj a o svetos hin igen šukar.

Le Devlestar o sastipen savorenghe he tumenge Prahate.

Proč jsem ráda na světě

Jsem romská holka, je mi 13 let, do školy chodím ráda. Máme kroužky. Chodíme lidem tancovat a zpívat. Lidi se na nás rádi dívají, když tancujeme čardáš. Jsem chudá holka, nechtěla bych zpychnout. Proč bych ze sebe měla dělat něco víc, když je ten svět takový falešný, lidé nejsou hodní, protože jeden druhého podvádějí. Moc mě baví kroužky. Ráda píšu, chci, aby ze mě něco bylo, abych gáždžům ukázala, že nejsme hloupí.

Jsme čtyři děti, žijeme sami s mámou. Táta nás opustil. Je mi líto, že nás opustil. Mám nevlastní bratry, jsou to napůl Češi.

Moje maminka se o nás dobře stará. Máme vždycky co jíst. Pere nám šaty a kupuje nám, co potřebujeme. Ale od táty nikdy nic nepřišlo, protože na nás musel platit. Babička a dědeček ani nechtějí, aby za námi táta vůbec přišel domů, protože nás opustil. Máma mě naučila vařit a uklízet, i prát, abych to uměla, až vyrostu.

Za všechno, co maminka pro nás dělá, že se o nás stará sama, jí děkuji. Proto jsem na světě ráda, protože mám hodnou maminku a svět je moc krásný.

Kéž dá Bůh zdraví všem, i vám v Praze.

MARUŠKA KOTLÁROVÁ, 13 LET, ZVŠ ČESKÁ LÍPA

Miri daj

Pisnav tumenge pal miri dajori. Mira dake hin 39 berš. Mire dadeha pes rozgeja, ačhijam laha trin čhave. Miri daj hiňi šukar, ačhijas laha lačo rom, nahas les romňi aňi čhave. Ulilas amenge cikňi pheňori. Vičinel pes Eliška. Igen sam rado, hoj hiňi. Savore čhave la dikhas nekradeder. Ča čeporo rovel, imar sam paš late. Furt la bavinas. Ajsi šukaroro hiňi sar princezňica. Miro čimos la dikhel igen rado. Oda leskri peršo čhajori. Jov dikhel amen savoren čhaven rado. Hino igen lačo manuš, dikhas les radeder sar amare dades. Akana sam bareder famelija, la da hin akana amenca buter buči pal sakoneste pes te starinel. Vaš oda, sar avav andal e škola ta lake pomožinav, bo e cikňi Eliška rači furt rovel a e daj laha tiž nasovel. Ale oda nič, ča te hiňi sasori. E daj furt kada phenel.

Oda savoro, so tumenge kamavas te pisinel Som rado, hoj man hin ajsi dajori.

Maruška

Moje maminka

Píšu vám o svojí mamince. Je jí 39 let. S tátou se rozešla, zůstaly jsme s ní tři děti. Moje maminka je krásná, našla si hodného muže, který neměl ještě ani ženu ani děti. Narodila se nám malá sestřička. Jmenuje se Eliška. Jsme moc rádi, že ji máme. My děti ji máme všechny hrozně rády. Jak jen maličko zapláče, už jsem u ní. Pořád si s ní hraju. Je krásná jak princeznička. Můj otčím jí má moc rád. Je to jeho první holčička. Má nás děti rád všechny. Je to moc dobrý člověk, máme ho radši než vlastního tátou. Teď jsme větší rodina, maminka má s námi víc práce, protože se musí starat o všechny. Protože když přijdu ze školy, tak jí pomáhám, protože malá Eliška v noci pořád pláče a maminka se nevyspí. Ale to nevdá, hlavně, že je zdravá. Tohleto maminka říká pořád.

To je všechno, co jsem vám chtěla napsat. Jsem ráda, že mám takovou maminku.

Maruška

IRENA GURECKÁ, 13 LET, ZVŠ ČESKÁ LÍPA

Karačoňa

Kada berš has amen čori Karačoňa. Has amen čepo love, bo e daj nachudľa pal e socialka. Has amen so techal ale e daj imar naši cinda o darki. Mange ale pharo nane, me som rado, hoj samas savore le Devlorestar saste.

Amen dadoro nane, mułas amenge terno. Has leske 24 berš. E daj amen bararel korkori a hiňi tiš terňori, 35 berš lake. Famelija la da nane lachi, bo na pomožinen amenge ňisoha. Varekana amenge džan o lovore avri u nane amen ňiko te pomožinel. Vaš oda mange nane pharo, hoj na chudľom darki. Som rado, hoj amen sas so techal. Čeporo mange pharo, sar šunav avre čhavorendar, hoj len savoro.

Hin man duj phrala a jon pende sar barona, džana andre buči a hordinena la dake but love. Me sar baruvava, kamav te sikjol. Kamav te avel romani asistentka, sar amari bibi Červeňakovo, so kerel andre amari škola. Joj pes pal amende starinel, sar te bi samas lakre čhave. Vaš oda kamav te avel sar joj. Igen kamav te pomožinel le čhavorenge, bo mange pharo pal o čore čhavore, bo me som tiš čorori. Te bi dživlas amaro dadoro, pačav, hoj bi amenge sas feder. Ale me som rado, hoj man hin ajsi lachi dajori.

Vánoce

Tenhle rok jsme měli chudé Vánoce. Měli jsme málo peněz, protože máma nedostala podporu od sociálky. Měli jsme co jíst, ale na dárky už máma neměla. Mně to ale nevdá, hlavně, že nám všem dal Pánbůh zdraví.

Tatínka nemáme, zemřel nám mladý. Bylo mu 24 let. Maminka nás vychovává sama a přitom je ještě velice mladá, je jí 35 let. Tátova rodina není hodná, protože nám s ničím

nepomůže. Někdy nám dojdou peníze. A nemáme nikoho, kdo by nám pomáhal. Nevadí mi, že jsem nedostala dárky. Jsem ráda, že máme co jíst. Trošičku je mi líto, když slyším od jiných dětí, že ony mají všechno.

Mám dva bratry. Říkají, že až vyrostou, půjdou do práce a přinesou mámě spoustu peněz. Až vyrostu já, chtěla bych vydotovat. Chtěla bych se stát romskou asistentkou, jako naše teta Červeňáková, co pracuje u nás ve škole. Stará se o nás, jako bychom byli její děti. Proto chci být jako ona. Moc ráda bych pomáhala dětem, je mi líto chudých dětí, protože i já jsem velmi chudá. Věřím, že kdyby žil náš tatínek, že by se nám dařilo líp. Ale jsem ráda, že mám takovou hodnou maminku.

IVAN DEMETER, 13 LET, ŽŠ A MŠ, STRAKONICE

* * *

Romale šunen, so tumenge phenava. Man hin bari famelija u bešav pro gav. O dad pes vičinel Milan a e daj Zuzana. Hin man ochto phrala a duj pheňa. Jekh pheň hiňi khabňi, hin lake dešochto. Hela la muršoro, vičinel a Pavel, pal peskero dad. Me man but radisaľuvav, bo avava ujcus. Me som ajso lačho čhavoro. Rado man bavinaľ le phralenca, phirav avri le đuklenca pro gav. Rado phirav andre škola, som rado paš o čhave. Som ajso, že te me dikhav phures gadžes, tak leske rado pomožinav.

Amenge hin lačhes, bo miro dad bašavel pre lavuta a o phral tiš. Amen leske savore giľavas. Amen savore, cali famelija rado vareso keras. Sar miro dad pharavel o kašta, amen savore phrala keras tiš leha.

Nejphureder phral phireľ andre buťi, zarodel peske love, kaj te hel pro maro. Sar nane love, tak miri dajori pekel amenge maro, kaj amen te hel so techal. A hin amen duj rukone. E daj na kamel le kachňen, bo lenca hin bari bida. Varekana nane so techal, mušinas te užarel pro love, kana chudela e daj. O dad kerel buťi pro statkos. E daj pes pal amende starinel.

Bokh hin pre kada svetos, o gađe keren bari bibacht, na kamen amen.

* * *

Lidi poslouchajte, co vám budu vyprávět. Žiju ve velké rodině, ve vesnici. Táta se jmenuje Milan a máma Zuzana. Mám osm bratrů a dvě sestry. Jedna sestra je těhotná, je jí osmnáct. Bude mít chlapečka, bude se jmenovat Paval, po svém otci. Já se moc těším, protože budu strejda. Jsem takový hodný kluk. Rád si hraju s bratry, chodívám ven se psy

do vesnice. Do školy chodím rád, jsem rád s dětmi. Jsem takový, že když vidím starého gádže, tak mu rád pomůžu.

Máme se dobře, protože tatínek hraje na housle a bratr také. Všichni si rádi zpíváme. My všichni, celá rodina, rádi něco děláme. Když tatínek štípe dříví, my všichni bratři mu pomáháme.

Nejstarší bratr chodí do práce, vydělává si peníze, aby měl na chleba. Když peníze nejsou, tak nám maminka peče chleba, abychom měli co jíst. A máme dva psy. Máma nechce slepice, protože je s nimi trápení. Někdy není co jíst, musíme čekat na peníze, až máma dostane. Táta pracuje na statku. Máma se stará o nás. Je na tom světě hlad, gádžové jsou zlí, nemají nás rádi.

KRISTINA POHLODKOVÁ, 13 LET, ZŠ A MŠ, STRAKONICE

* * *

Som rado pro svetos, kaj man varesoske te viučinav, kaj vareso te dokazinav. Rado phirav andre škola the avri. Zajiminel man pherdo věci, třeba knížky, te tavel, rado pratinav, rajbinav a pomožinav la dake. Kamav man te vyučinel pre kucharka nebo pre cukrarka. Paťav, hoj mange oda učení džala avri. Rado phirav andro Nemecko. Hin man ode teta a sako praznini ode phirav. Hin ode šukares a but pes mange ode libinel. E teta hiňi lači, furt mange a le phralenge vareso cinkereľ a bičhavkerel. Hin la duj čhavore. Čhajori Jessica a Dominik. Hine mek cikne a rado len dikhav. Nejbuteder la čhajora.

Miro dad tiš phireľ andro Nemecko, tiš mange furt vareso anel. Mire duj phrala phiren andre škola a jekh phraloro phireľ andre školka. Sam štar čhave, trin phrala a me. Kamavas bi pheňora ale e daj imar le čhaven nakamel. Hiňi rado, že sam imar bare. Hin man duj phrala nevlastna, pal o dad. Hine imar bare. Jekheske hin 20 berš, avreske hin 21 berš. Hine paš amende, bo lengeri daj len odčhidá a jon la na kamen. Ciknoestar sanas andro ustavos. Ode barile avri a avle ade ke amende, andre Strakoňica. Me mange lenca rozuminav. Darekana mange đan soduj pro nervy aľe ča darekana.

Miri daj hiňi khere pre podpora aľe đivas peske mištes. Hin amen motoris u e daj peske kerďa o papira pro motoris. Bešas andre bytovka, hin ode baro najem aľe del pes te pređivel.

* * *

Jsem ráda na světě a ráda bych se něčím vyučila, něco dokázala. Ráda chodím do školy i ze školy. Zajímá mě spousta věcí, třeba knížky, vaření, ráda uklízím, peru a pomáhám matce. Chtěla bych se vyučit kuchařkou nebo cukrářkou. Doufám, že mi to učení vyjde. Ráda jezdím do Německa. Mám tam tetu a jezdím tam každé prázdniny. Je tam krásně

a moc se mi tam líbí. Teta je hodná, pořád mně a bratrům něco kupuje a posílá. Má dvě děti. Holčičku Jessicu a Dominika. Jsou ještě malí a mám je ráda. Nejvíc holčičku.

Můj otec taky jezdí do Německa, taky mi pořád něco vozí. Moji dva bratři chodí do školy a jeden bratříček chodí do školky. Jsme čtyři děti, tři bratři a já. Chtěla bych sestřičku, ale máma už děti nechce. Je ráda, že už jsme velcí. Moji dva bratři jsou nevlastní, jsou od tatínka. Jsou už dospělí. Jednomu je 20, druhému 21 let. Bydlí s námi, protože jejich máma je odložila a oni ji nemají rádi. Byli od malička v ústavu. Tam vyrostli a pak přišli sem k nám, do Strakonice. Rozumím si s nimi. Někdy mi jdou oba na nervy, ale jenom někdy.

Maminka je doma na podpoře, ale žijeme si pěkně. Máme auto a tatínek si udělal řidičák. Bydlíme v bytovce, je tam vysoký nájem, ale dá se to přežít.

STEFANO ŠIVÁK, 13 LET, ZŠ VÍTKOV

* * *

Vičínav man Stefano Šivák. Hin mange 13 berš. Hin man phureder pheň Klara, lake hin 17 berš. Učinel pes pro SOU Podhradi, pre čišnica. Palis man hin mek o phral Mirek u leske 14 berš. Jov phirel andre zakladno škola, andre sedmo třída. Soduždžene mange pomožinen kaj te man lačhes učinav ale mange nađal. Na, že bi nakamavas ale mange dočačes nađal. E mama peske myšlinel, hoj som lenivo. Đanav, že hiňi smutno. La mama rado dikhav a na kamav, kaj te hiňi smutno ale mange dočačes kada učeni nađal.

* * *

Jmenuji se Stefano Šivák a je mi 13 let. Mám starší sestru Karlu, které je 17 a učí se na SOU Podhradí na čišnici. Pak mám ještě Mirka, tedy bratra, a tomu je 14 let. Chodí na základní školu a je v sedmé třídě. Oba mí sourozenci se mi snaží pomáhat, abych se lépe učil ale mně to nejde. Ne, že bych nechtěl, ale opravdu mi to nejde. Máma si myslí, že jsem líný. Víím, že se kvůli tomu trápí. Mám maminku rád a nechci aby byla smutná, jenomže mně to učení opravdu nejde.

FRANTIŠEK SIVÁK, 12, ZŠ, VÍTKOV

Pal miro papus

Mindro papus mange delas duma, hoj sar leske sas 12 berš ta leske o dad muľa a ačhile korkore. Jekh phral a duj pheňa. Leskero dad kerlas pre draha posunovačis a duj vagony les prikikidne. Pal o jekh berš peske e prababa arakhľa avres romes

a len mukla korkoren. Sar sas o papus bareder, arakla peske buči a kerlas andro kamenolomos, kaj le pheñen the le prales hin so te chal. A palis, sar o papus peske ila la baba, tak phirelas mek te bašavel pre lavuta pro bijava. A ola Roma denas le papuske o love a esas len so te chal. U palis lengri bibi len ila pro Čechy te bešel a palis o papus dodidila až do 75 berš. E baba mek divel a mek phirel andro veš.

Životopis mého dědečka

Dědeček mi vyprávěl, že když mu bylo 12 let, tak mu zemřel otec a zůstali sami jeden bratr a dvě sestry. Jeho tatínek pracoval na dráze jako posunovač a přimáčky ho mezi sebou dva vagóny. Po roce si prababička našla jiného muže a je opustila. Když byl dědeček trochu starší, našel si práci v kamenolomu, aby měl bratr se sestrami co jíst. A později, když si dědeček vzal babičku, tak ještě chodil hrát na housle na svatbách. A ti Romové dávali dědečkovi peníze, a tak měli co jíst. A pak si je k sobě do Čech vzala jejich teta, takže bydleli u ní, a dědeček se tu dožil 75 let. Babička ještě žije a ještě chodí do lesa.

RICHARD SIVÁK, 13 LET, ZŠ, VÍTKOV

Lubi babo

But tut zdravinav u o dad the e daj tut tiš zdravinen. Imar nasom nasvalo, šaj džav ke tute tajsa. Avava o trecej.

Le papus hin nevo rikono, tiš tut zdravinel. Phendā, hoj tut rado dikhel. Hin tuke imar feder? But man těšinav, sar tut dikhava. Hin amen pedal tu překvapeni.

Adadžives ke amende avlas o kakos. Phendā hoj tut rado dikhel. E bibi tut tiš pozdravinel. La sas narozeniny a esas la radostā. A ča esas smutno, hoj odoj na salas. Savore tut zdravinen.

Tiro čhavo.

Milá babičko

Moc tě zdravím a rodiče tě taky zdraví. Už nejsem nemocný a můžu k tobě zítra jet. Přijedu v 15.00 hodin. Děda má nového psa, taky tě zdraví. Říkal, že tě má rád. Je ti lépe? Moc se těším, až tě uvidím. A máme pro tebe překvapení. Dnes k nám přijel strýc, taky tě

zdraví. Říkal, že tě má rád. A teta tě zdraví. Ona měla narozeniny a měla radost, jen byla smutná, že's tam nebyla i ty. Všichni tě zdraví. Táta, máma, strýc, teta. Měj se dobře.

Tvůj Ríša

RICHARD SIVÁK, 13 LET, ZŠ, VÍTKOV

Dukhal man o jilo, vaš oda rovav.

**Vareso nalačo kerdom u akana bi kamavas oda te prikerel.
Rovav, bo imar pes nadel oda te prikerel.
Dukhal man o jilo, bo miro papus nasvalo a kamavas bi leske te pomožinel.
Na đanav, sar leske te pomožinel u o jilo man vaš oda dukhal
Dukhal man o jilo, bo mandar asan, hoj som Rom.
Šunav, sar o papus bašavel pre hegeduva u rovav
Đanav, hoj som Rom.
Rom hino taky přece manuš.**

Jsem člověk

Bolí mě srdce, proto pláču.
Něco špatného jsem provedl
a chtěl bych to napravit!
Pláču, protože to nejde napravit.
Bolí mě srdce, protože můj děda je nemocný,
chci mu pomoci.
Neumím ho uzdravit a srdce mě bolí.

Bolí mě srdce, protože se mi často smějí,
že jsem Rom.
Slyším, jak děda krásně hraje na housle
a pláču.
Pláču štěstím, protože vím, že jsem Rom
a Rom je přece člověk.

EMÍLIE BALÁŽOVÁ, ZŠ, OSTRAVA-PŘÍVOZ

Gi'li

Džav pal o drom u arakhav e lavuta. Hazdav len he bašavav jilestar pre lende. Sar man jekh manuš šunelas, o jilo leske bušinelas.

O manuš mange phenel, hoj šukares bašavav. Me sar bašavav, tak paš oda rovav a oda manuš man radosňisalol.

Píseň

Šla jsem cestou a našla housle. Zvednu je a hraju na ně ze srdce. Jak mě uslyšel jeden člověk, srdce se mu rozbušilo.

Ten člověk mi říká, že krásně hraju. Když hraju, tak u toho pláču a ten člověk ve mně vzbuzuje radost.

RADEK BÍLLÝ, 13 LET, KRÁSNÁ LÍPA

* * *

**Pre lavuta bašavav
Le dadeha gi'lavav.
Sar e mama šunelas
Igen but joj rovelas.**

**O manuša pijenas
O romňa ča tavena.
Soske man ča tu trapines.**

* * *

Hraju na housle
zpívám s otcem.
Jak to matka slyšela
moc plakala.

Lidé pili
ženy jenom budou vařit.
Proč mne jenom trápíš.

* * *

Sas amen lačni Karačoňa, bo amenca sas the e baba. Aľe e baba muľa 26.12. Me rovas igen but a palis avle e bibi the o kakos te vartinel. Parundam la pre samo Nevo berš a palis amenge ačhile lache the nalače spominky. Amari baba sas igen lačni bo sas pal o Slovensko. Pre oda Slovensko hine lache he nalače Roma, Jon, o Roma pes odoj furt maren le čurenca. Maren pes maškar peste. Kamavas bi, kaj pro svetos hine ča lache Roma. O Del ila lača romňa.

* * *

Měli jsme pěkné Vánoce, protože s námi byla i babička. Ale babička 26. 12. umřela. Já jsem moc brečel, pak přišli teta se strýcem vartovat. Pohřbili jsme ji přesně na Nový rok a pak nám zbyly dobré i nedobré vzpomínky. Naše babička byla moc hodná, protože byla ze Slovenska. Na Slovensku jsou Romové dobří i špatní. Oni, ti Romové, se tam pořád perou noži. Perou se mezi sebou. Byl bych rád, kdyby byli na světě jenom dobří Romové. Bůh si vzal dobrou ženu.

III. kategorie

PETR JUHAS, 14 LET, ZVŠ, ČESKÁ LÍPA

* * *

Andro peršo lil tumenge pisindom, hoj mange merel miro papus a akana mange muľa. Hin oleske imar trin čhon so imar hino andre phuv. O papus mange but chibinel. But rovahas, nejbuter e baba, bo ačhiľas korkori. Sar džav ke baba a nadikhav le papus, hin mange pharo. O papus sas lačho manuš.. Bararďa ochto čhaven a mek pes starinlas pal o vnučata. Man dikhelas nejfeder savorendar čhavendar. Tiž man bararďa avri, bo somas buter paš e baba sar khere. So kamavas, ta mange cinenas.

Andre škola amen hin tanečno kružkos. Vičinas pes Kale apsa a o papus sas but rado, že šukar khelav a delas man love pro kada. Nejbuter mange chibinlas pre Karačoňa. Savore avľam ke baba a sas amenge but phares, že amenca imar nane. Duminas pre leste a rovas. Hin amenge smutno pal leste. Imar pes avka natrapinel a nič les nadukhal. Sar mek dživlas, tak vakerlas, že imar kamel te merel a sar muľa ta les imar nič nadukhal a andro miro jilo jela furt.

* * *

Už v prvním dopise jsem vám psal, že mi umírá dědeček, a teď mi umřel. Je tomu už tři měsíce, co už je pohřbený. Dědeček mi moc chybí. Moc jsme plakali, nejvíc babička, protože zůstala sama. Když přijdu k babičce a nevidím dědečka, je mi smutno. Dědeček byl dobrý člověk. Vychoval osm dětí a ještě se staral o vnučata. Mě měl nejraději ze všech dětí. Taky mě vychoval, protože jsme byli víc u babičky než doma, protože co jsem chtěl, tak mi koupil.

Ve škole máme taneční kroužek. Jmenuje se Černé slzy a dědeček byl moc rád, že krásně tancuju a dával mi na to peníze. Nejvíc mi chyběl o Vánocích. Všichni jsme šli k babičce a bylo nám moc smutno, že s námi už není. Myslíme na něj a pláčeme. Je nám po něm smutno. Už se tak netrápí a nic ho nebolí. Protože když ještě žil, tak povídal, že už chce zemřít, a když zemřel, tak už ho nic nebolí. Budu ho mít v srdci pořád.

NIKOLA CINOVÁ, 15 LET, ZVŠ, ČESKÁ LÍPA

Pisina v tumenge pal jekh čhavo.

Avjas pro Čechi pal e Slovensko. Hino ajso čoro romano aľe igen šukar. Hin leske 17 berš. Hino igen šukar. Man hin tiž šukar pheň. Sar pes dikhle, takoj pes kamenas. Mange sas pharo. Te bi somas phureder, ñikda bi laha naphirlas. Me mange les chudjomas. Ale so, te me som terñori. Naštĩ peske arakhelas bufi. O dad les ija kijamende. Chaja, sovelas, e daj leske cinda cigarekji. Varekana pijenas le dadeha, bašavenas pre gitara. Mačija. Geja avri mato a marda le rakles. Pajis avle o phandle i ile les pre stanica. A pajis les phandle. Pisinkerlas la pheñake a joj leske na. Pisinda mange, pajis he me leske pisinavas. Bajinel so kerda, hoj našunda le dades. Miri pheň les nakamel, hoj hino andre bertena aľe amen les rado dikhas, cali miri famelija. Sar avela andal e bertena, o dad les lela pale khere he imar les nadaha te pijel a miri pheň leha mušinel a pale te divel. Ke amende ko Roma hin ajse, hoj kaha pes thovel, koleha mušinel te živel. A me avava rado, hoj hino pale, hoj les dikhav.

Nikola

Píšu vám o jednom chlapci.

Přišel do Čech ze Slovenska. Je to takový chudý romský kluk, ale moc krásný. Je mu 17 let. Je moc krásný. Moje sestra je taky krásná. Když se potkali, hned se do sebe zamilovali. Mně bylo smutno. Kdybych byla starší, nikdy by s ní nechodil. Získala bych si ho já. Ale co dělat, když jsem ještě moc mladá. Nemohl najít práci. Táta ho vzal k nám. Jedl u nás, spal, máma mu kupovala cigarety. Někdy s tatínkem pili, hráli na kytaru. On se opil. Šel ven opilý a zmlátil českého kluka. Pak přišli policajti a vzali ho na stanici. A pak ho zavřeli. Psal dopisy sestře a ona mu taky napsala. Moje sestra ho nemá ráda, protože je ve vězení, ale my ho rádi máme, celá moje rodina. Až se vrátí z vězení, táta ho zase vezme k nám a už mu nedovolíme pít, a moje sestra s ním zase bude muset žít. U nás jsou Romové takoví, že když někdo s někým začne žít, tak to s ním taky musí vydržet. A já budu ráda, že je zpátky, protože ho mám ráda.

MARTINA KOTLÁROVÁ, 15 LET, ZVŠ, ČESKÁ LÍPA

* * *

Miri lachi kamaratka pes vičinel Jana. Hin lake 15 berš. Džanav pes laha, sar mange has efa berš a somas laha po perširas andre treda a me laha vakeravas. Oj mange phenda, že pes vičinel Jana a že la nane svačina. Ta me la diňom svačina a oj mange

penda, hoj len nane so techal. Me lake phendom, že amen hin the chaben the o love. Andre druho treda sas imar sa fajnovno, imar len sas the chaben, the o love a oj has šťastno. Oj mange tiš phenda, že dal kode te bešel sar amen, andro holobitos. Phenda, že lakero dad pes lakera daha rozdžan. Oj rovelas, ta me tiš rovavas. Oj the me. Mek kavka mange nahas pharo sar pal late aľe me lake phendom, hoj miro dad tiš pes rozdžal mira daha.

* * *

Mám dobrou kamarádku, jmenuje se Jana. Je jí 15 let. Zním se s ní od svých jedenácti let, poprvé jsme se viděli ve třídě a bavili jsme se spolu. Ona mi řekla, že se jmenuje Jana a že nemá svačinu. Tak jsem jí dala svou svačinu a ona mi řekla, že nemá co jíst. Já jsem jí řekla, že my máme jídlo i peníze. V druhé třídě už bylo všechno v pořádku, už měli co jíst, měli i peníze a ona byla šťastná. Taky mi řekla, že stejně jako my jde bydlet do holobytu. Řekla, že její táta se rozvádí s její mámou. Plakala, já jsem plakala taky. Ona i já. Ještě nikdy mi nikoho nebylo tak líto, jako jí, ale řekla jsem jí, že se můj táta taky rozvádí.

ERIK DEMETER, 16 LET, ZŠ A MŠ, STRAKONICE

* * *

Dava tumenge duma pal miro papus.

Miro papus hino pal e Laborca. Miro papus sas žandaris, kerlas pomocňikos. Sas les ľoli paska. Akana hino korkoro, e baba muľas. Miro papus nadikhel pre jekh jakh. Hino baro pijakos. Sako đives ča pijel. Oda hin savoro pal miro papus.

Akana tumenge dava duma, sar oda hin ke amende khere.

Sam dešujekh čhave. Akana miri pheň užarel čavoro. Hin amen vlastno kher a nabešas avka sar varesave melale Roma. Amen sam čistotna Roma. Hin man španelsko phral, hin leske 20 berš a jekh španelsko pheň. O tatis man hin Slovakos, Ruska Voľatar. Miro dad kerel andro kravinos. Dojinel le gurumňen. Hino traktorista, opravař. Miro phral kerel andre cukrarna. Sikľolas kuchariske. Miri pheň sikľol pre cukrarka a me kamav te avel opravař zeměděľských strojů. Som muzikantos, bašavav pro klaveris, pre gitara a pre fletna. Bašavavas pro zabavi. Akana mange kerav miri kapela. Miro dad hino tiš muzikantos. Tiš bašavel pro savoro.

Miri daj hiňi lachi, hiňi nervačka. Marel pes sar murš. Hin amen graj, traktoris a motorka, rukone, mačky. Oda hin savoro.

* * *

Budu vám vyprávět o svém dědečkovi.

Můj dědeček je z Laborců. Dědeček byl četník, pracoval jako pomocník. Měl červenou pásku. Teď je sám, protože babička zemřela. Dědeček nevidí na jedno oko. Je velký piják. Celé dny nedělá nic, než že pije. To je o mém dědečkovi všechno.

Teď vám povím, jak to vypadá u nás doma.

Je nás jedenáct dětí. Moje sestra teď čeká děťátko. Mám vlastní dům a nebydlíme tak, jako nějací špinaví Romové. My jsme čistotní Romové. Mám španělského bratra, je mu 20 let a jednu španělskou sestru. Můj táta je Slovák, z Ruské Voře. Pracuje v kravíně. Dojí krávy. Je traktorista a opravář. Můj bratr pracuje v cukrárně. Vyučil se kuchařem. Sestra se učí cukrářkou a já se chci stát opravářem zemědělských strojů. Jsem hudebník, hraju na klavír, na kytaru a na flétnu. Hraju na zábavách. Teď zakládám kapelu. Táta je taky hudebník. Taký hraje na všechny možné hudební nástroje. Maminka je hodná, ale je nervák. Pere se jak chlap. Máme koně, traktor a motorku, psy a kočky. To je všechno.

JAN VŠIVÁK, 14 LET, ŽŠ A MŠ, STRAKONICE

* * *

Me som romano čhavo. Varekana kerav bordejis. Korkores man trapinel, že kerav bordejis. E mama man kamel a pačal, že avava feder. E mama pes lačhes pal amende starinel. Kerlas buči andre špitaja. E mama đanel te pekel lače dorthy. Neffeder hino vocno.

E mama amenge arakhľa nevo kher bare pozemkoha. Baron odoj phaba, kھیڤاڤا, sadinav pherdo viraga. Jekhvar somas Prahate. Cindom mange odoj semena. Korkoro peske zasadinom u korkoro man pal oda starinavas. Pro zahonos mange barile šukar šarga the fjalova viraga. Savorenge pes pačinenas. Ajsi buči pes mange pačinel.

Hin man trin pheňa u štar phrala. Savore pes rado dikahs.

Me bajinav o fotbal. Treninel amen jekh Rom, Milan. Me som lačo utočnikos, davkerav o goli. Treninav paraščovina, o treneris man chvalinel. Hin man lači parta.

Me som rado pro svetos.

* * *

Jsem romský chlapec. Někdy moc zlobím. Samotného mě mrzí, že tak zlobím. Ale mě maminka má ráda a věří, že se polepším. Maminka se o nás dobře stará. Dřív pracovala v nemocnici. Umí péct dobré dorty. Nejvíc mi chutnají ovocné.

Máma nám našla nový dům s velkým pozemkem. Rostou tam jabloně, švestky, sázím spoustu kyttek. Jednou jsem byl v Praze. Koupil jsem si tam semínka. Sám jsem si je zasadil a sám se o ně staral. Na záhonu mi vyrostly krásné žluté a fialové květiny. Všem se líbily. Taková práce se mi líbí.

Mám tři sestry a čtyři bratry. Máme se všichni rádi.

Hraju taky fotbal. Trénuje nás jeden Rom, Milan. Jsem dobrý v útoku, dávám góly. Trénuju vždycky v pátek, trenér mě chválí. Máme dobrou partu.

Jsem rád na světě.

PETRA FERENCOVÁ, 15 LET, ZŠ A MŠ STRAKONICE

* * *

Mili Emile Zajaci.

Rozhodnindom man, že tuke pisinava. But pes mange libindal andro Vyvoleni. Mište prindardom tiri povaha. Salas zabavno. Sar has vareko smutno, tak les dānehas te potešinel, pre sakoneste andre Vila arakhlal vareso lačo. Ďanas tutar, že tut sas nalačno divipen. Nachovinehas tut mištes a mušindal vaše te počinel. Me som tiš romaňi a o Roma adadives roden e buči. Varesave nakamen te kerel buči. Tu lenge sikadāl, ko kerel buči. Tu dānehas lačhes te tavel a furt pratinehas, feder sar ola čhaja andre vila. Zajiminel man, kaj tu tut oda siklilal. Kamavas, kaj te vihrajines. Prajinav tuke kaj te dives tira romňaha dluhones a kaj te hel tiro čhavo tiš ajso šikovno sar tu. Hin tut šikovna vasta. Paľav, že tu peske tira famelija uživineha. Savore tut obdivinas. Aspoň jekh Rom pes dochudňā andre vila, že ajsi doba odoj likerdāl. But pes amenge libinehas, sar kerehas le dočtoris. Salas mange sympaticko takoj sar avjal andre vila. Ďanes te prekoninel dar, chučijal andalo padakos.

Pozdravinel tut e Petra the calo škola Plankovo. Ďanav, hoj sal lačo Rom.

* * *

Milý Emile Zajaci,

rozhodl jsem se, že ti napíšu. Moc ses mi líbil ve Vyvolených. Dobře jsem poznal tvou povahu. Byl jsi zábavný. Když byl někdo smutný, tak jsi ho dokázal potěšit, na každém ve vile jsi našel něco dobrého. Víme o tobě, že jsi měl ošklivý život. Nechoval ses dobře

a musel jsi za to platit. Já jsem taky Romka a Romové dnes hledají práci. Někteří pracovat nechťejí. Tys jim ukázal, kdo pracuje. Dobře jsi vařil a pořád jsi uklízel, líp než ty dívky ve vile. Rád bych věděl, kdo tě to naučil. Přál jsem ti, abys vyhrál. Přeju ti, abys žil se svou ženou dlouho a aby byl tvůj syn taky tak šikovný jako ty. Máš šikovné ruce. Věřím, že se svou rodinou uživíš. Všichni tě obdivujeme. Alespoň jeden Rom se do vily dostal, obdivuji, že jsi tam vydržel tak dlouho. Moc se nám líbilo, jak jsi dělal doktora. Byl jsi mi sympatický, hned jak jsi do vily přišel. Umiš překonat strach, skočil jsi padákem.

Pozdravuje Tě Petra a celá škola Plánkova. Víím, že jsi dobrý Rom.

ANDREA TOMŠŮ, 14 LET, ZŠ, VÍTKOV

* * *

Ahoj mamó

Našči tuha dav duma, tak tuke pisinav. Tu džanes, vaš soske tuke pisinav. Choľamen som, hoj diňal le ciknes andro kojeňakos. Phendäl mange, že aveha pal leste, hoj tut hin akana but buči a nane les ko te hlidinel. Sar sas odoj ochto džives, nakerdžal nič, aňi navichindžal. Sar amenge vičhinehas sas tut furt aver murš. Naopovažin tut te avel pal Tereza the pal ma. Aňi pal miro cikno phral, Zdeňkus. Jov hino imar andro adopca ko varesave cudza manuša. Možno leske feder paš lende. Andro domovos bi mušindža te avel dešupandž berš. Tu tut naladžas, nadžanehas tu amendar te postarinel. Vlastna čhave!

Amen sar baruvaha, naavaha pre amare čhave sar tu pre amende. Něikda naavava diliňi, kaj mire čhaven dav andro kojeňakos. Som rado, že na som sar tu!

Andrea

* * *

Ahoj mámo

Nemůžu s tebou mluvit, tak píšu. Ty víš, proč ti píšu. Zlobím se, že jsi dala malého do kojeňaku. Řekla jsi, že si pro něho přijdeš, že máš teď hodně práce a že ti ho nikdo nechce pohlídat. Když tam byl sedm dní, tak jsi, jako by se nic nedělo, zavolala. Pokaždé, když jsi nám volala, tak jsi měla jiného chlapa. Nikdy ses nezajímala, jaké to je v domově.

Ty se ani trochu nestydíš povídat nám, že máš zase jiného chlapa?!

Neopovažuj se za mnou a za Terezou tady do domova přijít. Taky se neopovažuj jít za Malým bráškou Zdeněčkem, který je už v adopci u nějakých hodných lidí. V domově by musel být ještě asi 15 roků. To se nestydíš, že se neumíš postarat o vlastní dítě! My, až

vyrosteme, tak se o své děti postaráme. Nikdy nebudu tak blbá, abych dala svoje dítě do kojeňáku. Jsem ráda, že nejsem blbá po tobě.

ANDREA TOMŠŮ, 14 LET, ZŠ, VÍTKOV

Vičínav man Andrea a dživav andro čhavorikano kher. Bešav odoj mire phureder pheňaha, la Terezaha. Aľe thavka som rado pro svetos. Rado dikhav la kamaratka, Vendula. Rado dikhav mira familija. Savoren rado dikhav, ča la da, na.

Narado la dikhav vaš oda, hoj diňa le ciknes andro špitaľa, andro adopce. Ňikda amen imar leha nadikhaha. Narado dikhav la da vaš oda, hoj la hin furt aver pirano a našti amenge vičinel. Andro čhavorikano kher me som panč berš. Palis avla miro lačho džives, džava ko phral the ko dad. Pre Karačoňa esas mindre nekfeder prazňini. Vaš oda som rado pro svetos.

Proč jsem ráda na světě

Jmenuji se Andrea a žiji v dětském domově. Bydlím tam se svou starší sestrou Terezou. Ale i tak jsem ráda na světě. Mám ráda kámošku Vendulu. Mám ráda svou rodinu. Všechny, kromě mamky. Mamka nedodržíže sliby, je moc „ukecaná“.

Nemám ji ráda, protože dala malého sourozence do kojeňáku a k adopci. Nikdy se nepoznáme. Nemám ráda mamku, protože má pořád jiného chlapa a nám jenom zavolá! V domově jsem se sestrou už pět let. Pak přišel můj nejšťastnější den. Jela jsem k bráchovi a tatkovci na Vánoce. Byly to moje nejlepší prázdniny. Kvůli těm šťastným dnům jsem ráda na světě.

MIKULÁŠ DUNKA, 15 LET, ZŠ, VÍTKOV

* * *

Ahoj, vičínav man Mikulaš Dunka, hin mange 14 berš. Bešav Vitkovende, hin man trin phrala u duj pheňa a jekh šogoris. Phirav ande enjo trjeda.

Phirav Klokočovende pre gaveste pal mindri baba, pre sobota the kurko. Me la rado dikhav. Joj hiňi igen phuri, vaš oda lake pomožinav. Hordinav lake o kašta, o paňi andal e chaňig. Jekhvar samas andro veš te dikhel o zdrava kvitky. Kada džives mange e baba sikhadža o phuro stromos. Sar sas mindri baba cikňi, sas o mariben u pre koda stromos kerde o bunkros. Odoj pes garude a mušinde te avel cicho, kaj len o Nemci te naarakhen. Sar o Nemci odgele, tak ačhile mek andro veš calo ňilaj. Pre koda stromos pes bavinenas a phende penge, hoj sar avena bare, anena peskere čhaven paš kada stomos u phenena lenge so předžidžile. Vaš oda prisahindám la babake, že sar man avna o čhave, ta lenge phenava pal koda stromos.

* * *

Jmenuji se Mikuláš Dunka. Je mi 14 let. Bydlím ve Vítkově, mám tři bratry, dvě sestry a jednoho švagra. Chodím do osmé třídy základní školy. Chodím do Klokočova na vesnici za svou babičkou na sobotu neděli. Mám ji rád a je moc stará, proto ji pomáhám a nosím jí dřevo a vodu ze studny.

Jednou jsme byli s babičkou v lese sbírat léčivé byliny. V ten den mi ukázala starý strom, na kterém si má babička, když byla malá, udělala úkryt, když byla válka. Tak se tam schovávali a byli všichni ticho, aby je nenašli. Když odešli, zůstali tam i přes léto. V lese na stromě si hráli a spolu si slíbili, že až budou dospělí a budou mít děti, tak budou s nimi chodit k tomu stromu a řeknou jim co prožili. Proto si babičky vážím, a proto jsem také slíbil babičce, že až budu dospělý, řeknu svým dětem o tom stromě.

KAMIL FERENC, 15 LET, ZŠ, VÍTKOV

* * *

Amen sam Roma. Sam pal e Slovensko, okres Bardejov. Hin amen odoj fajta. E bibi, la bibakere čhave u čhaja, bratrance a sestřenice. Jon dživen kavka sar amen. Amen sam čori fajta.

Sako Rom že pri čorel. O ľudos peske myšlinen, že ča o Roma. Me naphenav, varesavo Rom čorel ale amari fajta na!

Hin man o papus the e baba. Pomožinav lenge sako gives. O papus, leske vareso le dumoha a hin les cukrovka. La baba vareso le čangenca. Jon phende, jedine jekh manuš amenge pomožinla a oda hino amaro vnukos. Tak kerđom lenge o kašta, o angara lenge čhidom andre šopa. Palis lenge kerđom o than a gele penge te pašlol. A o papus phendā, andro gad tut hin love. A me phendom, že me na kamav, že lenge kampil pro prašky. Rado len dikhav. Na kerđomas bi len nič.

Jekhvar pes mange ačhila, že đavas andale škola khere u panč čhave čhivkernas la babake the le papuske andre blaka o bara. Geľom pal o Vaškus, Simon the o Jarkus. Palis amen len mardam. Sas mange pharo le papus, rovavas a phendom, sar tumenge vareko vareso kerela tak te aven pal ma.

Avila ke amende andro kher jekh dad ole čhas, so les mardam. Phendā mire dadeske, sar oda, hoj les mardam. A o dad leske phendās, hoj čhivkerlas o bara andre blaka. Leskero dad les mek mardās ke amende.

Na rado dikhav le tatis. Sar somas cikno čhavoro, tak man likerđas avri e bibi the o kakos.

Amari fajta pačal mre Devles. O kakos phirel sako kurko andre khangeri a e bibi mištes kerel o guľašis.

Mindra sesterńica hin tiř fajta. Hin la duj cikne řhavore, o kakos Ivan. Jon beřen Ostravate.

Hin amen kher the cikńi zahrádka. Sam řore.

O rodině

My jsme Romové, pocházíme ze Slovenska, okresu Bardejov. Máme tam tetu, sestřenice a bratrance. Oni žijí tak, jak my. My jsme chudá rodina. Každý Rom, že prý krade. Ale to není tak! Já neříkám, nějaký Rom krade, ale naše rodina ne!

Mám dědu a babičku, pomáhám jim, každý den k nim chodím. Děda má potíže s páteří a má cukrovku. Babina má něco s nohama. Tak oni řekli, jedině náš vnuk nám pomůže. Dávají mi za práci peníze, ale já to nechci. Víím, že oni potřebuji peníze na léky a injekce, na dřevo a uhlí. Mám je rád, nikdy jsem jim neublížil. Ani neublížím. Jednou se stalo, že jsem šel ze školy a nějakí kluci házeli kameny bábíně a dědovi do oken. Bylo jich pět a měli černého psa. Mám strach ze psů, tak jsem šel za Simonem a Jarkem. Šli jsme tam s brekem, protože mi bylo smutno. Chytli jsme ty kluky a zmlátili je. Večer k nám domů přišel táta jednoho kluka a říkal mému tátovi, že jsem zmlátil jeho syna. Táta mu řekl co se stalo, že házel kameny do oken dědovi a bábíně. Tak jeho táta mu ještě přidal.

Nemám rád tátu. Vychovala mě teta a strejda. Naše rodina věří v Boha, strejda chodí každý týden do kostela a teta dělá výborný guláš.

Sestřenice má taky rodinu, strejdu Ivana a dvě malá roztomilá mimina. Bydlí v Ostravě.

My bydlíme v baráku, máme malou zahrádku, jsme chudí.

VÁCLAV MALÝ, 14 LET, ZŠ VÍTKOV

* * *

Sar manuř rovel,

na kamel pes leske andre buči.

Kamelas bi řa pre lavuta te bařavel.

O jilo les dukhal a kamel te sovel.

Sako pre leste gravřinel,

že kerel koda so na kampil.

O jilo marel, manuř rovel.

Thovel tele e lavuta, prithovel andre řparheta

a řal andre buči.

Když člověk pláče...

Když člověk pláče,
nechce se mu do práce.
Chtěl by jen na housle hrát,
srdce bolí a chce spát.
Každý po něm huláká,
že dělá to, co nemá.
Srdce bije, člověk pláče.
Položí housle, přiloží do kamen
A odchází do práce.

VÁCLAV MALÝ, 14 LET, ZŠ, VÍTKOV

Soske som rado pro svetos?

Soske som pro svetos rado? No perdal khameske. Rado dikhav pro kham. O kham man hlaskinel, del man kerado, asal pre mande a pre cali phuv. Te bi nasas o kham, nasas bi pre phuv dzivipen, nasas bi zadno manuś, nasas bi aňi miri famelija. Som rado pro svetos vaś oda, bo man hin famelija. Miri famelija hiňi laskavo, sasti the chytro. Hiňi but milo. Som rado mira famelijaha. Pro svetos bi man na bavinlas bi mamakero, ce le dadeskero, ce le phralengero, ce le pheňengero.

Soske nasom rado pro svetos ?

Vaś oda, že o manuśa meren. Terne the phure. Na but, so muľas miri bibi, so lake phenavas babo. Muľas the cikno čhavoro, mira pheňakero. Pal leste igen rovavas u o“ kham“pre chvíľa našvicinlas.

Palis mek avľa o khamoro avri a me somas pale rado pro svetos.

Proč jsem na světě rád?

Přece kvůli slunci. Rád se dívám na slunce. Sluníčko mě hladí, hřeje, usmívá se na mě a na celou zemi. Kdyby nebylo slunce, nebyl by na zemi život, nebyl by žádný člověk, nebyla by moje rodina. Jsem rád na světě, protože mám rád rodinu. Moje rodina je laskavá, zdravá a chytrá. Jsem rád se svou rodinou. Na světě by mě to nebavilo bez maminky, tatínka, bratra a sester.

Proč nejsem rád na světě?

Protože lidé umírají. Mladí i staří. Nedávno zemřela moje teta, které jsem říkal „babičko“. Zemřel i malý syn mé sestry. To jsem plakal a Slunce pro mě chvíli nesvítilo. Potom zase vyšlo a já jsem byl znovu rád na světě.

JAREK ŠIVÁK, 15 LET, ŽŠ, VÍTKOV

Suno

Savorenge pes darekana zdelas o suno so bi peske prajinlas. Mange pes jekhvar zdelas šukar suno. Gełam andre škola u andre šatňa dikhłom šukar čha a me man andre late zakamłom. Ałe la sas aver pirano. Me mange avka duminavas, hoj man pre late nane. Ałe joj mange korkori phendã, hoj manca kamel te phirel. U andre koda uštĩlom u mušindom te džal andre škola. Somas ajso cholamen. Gełom andre šatňa u poperširas me la odoj dikhłom. Esas odoj. Esas šukar u asalas pre ma. Oda imar na esas suno. Me man andre late zakamłom. Naštĩ koleske me pačav, sas oda čačipen. Mišlinavas mange, hoj oda suno geła avri. Ałe suno hino suno, nikda nadžal sa avri. Kodi čhaj manca aňi na prevakerdža.

* * *

Každěmu se někdy zdãlo něco, co by si doopravdy přãl. Zdãl se mi minulou noc velmi pěkný sen. Šel jsem do školy a v šatně jsem uviděl holku. Nebyla to obyčejná holka. Byla moc krásná. Na první pohled jsem se zamiloval. Ale ona měla jiného kluka. Myslel jsem, že nemám šanci ji získat. Ale ona mi sama řekla, že se mnou chce chodit.

V tom nejlepším mě vzbudili a musel jsem do školy. Šel jsem rozzlobený a ve špatné náladě. Přišel jsem do šatny a najednou jsem ji uviděl. Ona tam fakt byla. Byla krásná a usmála se na mě. Tentokrát to nebyl sen a já jsem se asi zamiloval. Nemohl jsem tomu uvěřit ale byla to pravda.

Myslíte, že se mi splnil sen? Sny se nikdy nesplní úplně. Nikdy na mě ani nepromluvila.

JIŘÍ BĚLA, 14 LET, SPEC. ŠKOLY, PRAHA-NUSLE

Soske som rado pro svetos

Me som rado pro svetos vaš oda, bo o Del mange diňas, kaj mange šaj uživnav mire bratrancoha, šaj šunav o gija, šaj khelav, bavinav man. Nejbuter radisajuvav mira famelijatar, pre miri pheň, bo hiňi khabňi - eňa čhon. Igen pes tešnav pro cikno. Hin mange pharo, hoj e daj the o dad pes rozgele. Mange hin igen pharo. Kamjomas bi te avel so dujenca. Tiš radisajuvav, kaj o dad mange cindã le rukones. Igen les kamav. Tiš kamav mire šogoris vaš oda, hoj hino lačho.

Rado kamav o pañi, sar šaj letñaje nandžuvaj, the phirav avri andro krařasi te tradel o bicikja. A oda hin savoro so tumenge kamjom te irinel.

Me som Jiří Běla a hin mange dešutrin berš. Phirav andre efto treda.

Proč jsem rád na světě

Jsem rád na světě proto, že mi Bůh dopřál, že se se svými bratrancei užívím, že můžu poslouchat písničky, můžu tancovat a hrát si. Největší radost mám ze své rodiny, ze své sestry, protože je těhotná – je v devátém měsíci. Moc se těším na miminko. Je mi smutno, že se máma s tátou rozešli. Je mi moc smutno. Chtěl bych být s nimi oběma. Taky mám radost, že mi táta koupil psa. Mám ho moc rád. Taky mám rád svého švagra, protože je hodný.

Mám rád vodu, když se v létě koupu, chodím v krátkých kalhotách a jezdím na kole.

To je všechno, co jsem vám chtěl napsat.

Jmenuju se Jiří Běla a je mi třináct let. Chodím do sedmé třídy.

SVĚTLANA KANDRAČOVÁ, 15 LET, ZŠ A MŠ, VSETÍN

Miro suno

Jekvar račik, charnes zasovkeravas, đavas suno. Suno, hoj andre amari phuv Česká republika has foros Vsetín. Has calkom aver, aver, šukareder. Savore pes bavinenas, hasanas, rado pes dikhenas. A upre nejšukareder has, hoj o gadže peske le Romenca pomožinkernas. Imar na has pedal lende o Roma ale manuša, kamarata. Savore sas pre peste lače. Andro koda suno has, hoj amen samas savore jekhetane. Savore samas andro kajso šukar cikno rajos.

Můj sen

Jednou večer, krátce po usnutí, se mi zdál sen.

Sen o tom, že v naší zemi, České republice a v našem městě Vsetín, bylo všechno jinak. Prostě krásnější. Všichni se bavili, smáli, měli se rádi. A to nejhezčí na tom bylo, že gádžové si s Romy navzájem pomáhali. Už to pro ně nebyli Cikáni ale lidé, kamarádi. Znamenalo to, že jsou všichni hodní a na sebe milí. V tom snu bylo, že jsme si všichni rovni. Byli jsme v takovém malém, ale krásném království.

NIKOLAJ TULEJ, 15 LET, ŽŠ A MŠ VSETÍN

* * *

Varekana mange phenav, hoj pisinava lil le prezidentoske u phučava lestar, savo oda hin te avel o prezidentos. Pisindomas bi leske, hoj hin man ajso cikno suno, hoj savore manuša kaj pes rado te dikhen, kaj laches te dživas, kaj te keras andro amaro dživipen ča lačhipen.

Kada berš džav avri andal e škola. O učiteľa mange phenen, hoj miro dživipen mek ča začinil. Kamav les te predživel šukares.

Můj sen

Moje myšlenky

Někdy si říkám, že napíšu dopis panu prezidentovi a zeptám se ho, jaké to je být prezidentem. Napsal bych mu, že mám takový malý sen, takové malé přání, aby se všichni lidé měli rádi. Abychom dobře žili a až do konce života dělali jen dobré skutky.

Letos končím základní školu, učitelé mi říkají, že mi život teprve začíná. Chtěl bych ho prožít pěkně.

DANIEL KANDRÁČ, 16 LET, ŽŠ A MŠ, VSETÍN

* * *

Hin man akana prazdno dživipen. Mujas mange o kamaratos. Ole dživesestar hin andre mande dar. Naštik laches sovav. Hin man furt mišľa, kaj miro kamaratos. Tosara džav andre škola a miro mulo kamaratos džal manca. Kaj džav me, džal the jov manca. Jekhvar dživese, has man mišľa, hoj imar adaj nane. Pregela jekh džives, dujto, trecu džives a jevkar has adaj pale. Phendas mange, hoj manca kamel te vakerel, so sar hin andro nebos šukares. Čačes, me les šundom. Kamelas man te prevakerel, kaj te džav leha, hoj dikhava šukariben, dikhava o RAJOS. Thodom vera leske, hoj pre leste furt mišlinava sar pre nekfeder kamaratos ale akana kamav miro dživipen te predivel pre phuv.

* * *

Mám teď prázdný život, umřel mi kamarád. Od té doby mám v sobě strach. Nemohu pořádně spát. Mám stále pocit, že je můj kamarád stále se mnou. Ráno jdu do školy a můj mrtvý kamarád jde se mnou. Prostě, kam jdu já, tam jde i on. Jednoho dne jsem měl pocit, že už je konečně pryč. Uběhl jeden den, druhý, pak i třetí a najednou byl zase

zpátky. Řekl mi, že se mnou chce mluvit o tom, jak je v nebi krásně. Opravdu jsem to od něj slyšel. Snažil se mě přesvědčit ať jdu s ním, že uvidím krásu, uvidím RÁJ. Slíbil jsem mu, že na něj budu stále vzpomínat jako na svého výborného kamaráda, ale teď chci svůj život prožít na zemi.

EVA ŽIGOVÁ, ZŠ, OSTRAVA-PŘÍVOZ

Bašavo!

Duj berš tu man bares kames, pre mande ča tu dumines. Soske imar tu mange na bašaves pre lavuta?

Phen more, soske tu imar na bašaves. Me na džanav, ča o jilo man dukhal.

Hraj!

Dva roky mě silně miluješ, myslíš jenom na mě. Proč už mi nehraješ na housle?

Řekni mi, proč už nehraješ? Já nevím, jenom mě bolí srdce.

MARTA GÁBOROVÁ, ZŠ, OSTRAVA-PŘÍVOZ

* * *

Prindžardžom jekhes čhas,

so man rado dikhelas.

Sako džives mange bašavelas.

Sar mange bašavel, me pes dav andro roviben.

* * *

Poznala jsem kluka,

co mě měl rád.

Každý den mi hrál.

Když pro mě hraje, musím plakat.

KATEŘINA ČUREJOVÁ, 16 LET, ZŠ, MĚLNÍK

* * *

Rovav, rovav pal tute miro kamiben.
Adađives mange igen phares.
Na đanav, so te kerel,
av pal mande pale.
Me pre tute avava lači, miro kamiben.
Dural pal o veš vareko pre lavuta šukares bašavel
u miro jilo pes kamibnastar rozđal.
Rovav, rovav pal tute, miro kamiben.

* * *

Pláču, pláču po tobě moje láska
Dneska jsem hodně smutná
Nevím, co už mám dělat, vrať se mi zpátky.
Já už na tebe budu hodná, moje láska.
Za lesem někdo na housle krásně hraje
A mě srdce láskou taje.
Pláču, pláču po tobě, má láska

ANDREA JASLOVÁ, 15 LET, ZŠ PŘEDLICE

Miri dajori

Džives imar avel
ađe o manuš mek na avel

Aver džives e dajori rovel
manuš mek na avel

O manuš rovel
e lavuta bašavel.
Duminava pre daj.

Mamo, mamo, na rov - imar som kadaj
E lavuta bašavel
Amare jile šukar buchinen.

Moje maminka

Už se rozednívá
Ale člověk ještě nepřichází.

Druhý den maminka pláče
Člověk ještě nepřichází

Člověk pláče
Housle hrají
Budu myslet na matku.

Mámo, maminko, neplač – už jsem tady
Housle hrají
Naše srdce krásně bijí.

VERONIKA ČONKOVÁ, ZŠ, PŘEDLICE

Lavuta

**Te ačhol varekaj khere
Oda vareso aver sar
Ode te bešel.**

**Khere hin le manuš kutos
kaj hino, te hin leske smutno
Khere phirel o manuš pal e fala
Pre vareso hin malimen duj jile,
jilo rovel radišagoha.**

Housle

Být někde doma,
to je něco docela jiného,
než tam prostě bydlet.

Doma má člověk koutek,
kam zalézá, když je mu smutno.
Domů chodí člověk kolem zdi,
na které jsou namalovaná dvě srdce.
Srdce pláče radostí.

VERONIKA CIBRIKOVÁ, 15 LET, ZŠ PŘEDLICE

Jilo

Jekheha dživeha bašavlas o manuš
pre puraňi lavuta.
Miro jilo dukhatar rovel.

Aver džives koda manuš
pale bašavel pre puraňi lavuta
Ale miro jilo imar radojsatar gijavel.

Koda manuš bašavel u gijavel
Laskica gilí o kamiben
O kamiben miro.

Srdce

Jednoho dne zahrál člověk
na staré housle.
Mé srdce pláče bolestí.

Druhý den ten člověk
hraje na ty staré housle znovu
Ale mé srdce už zpívá radostí.

Ten člověk hraje a zpívá
Milostnou píseň lásku
Mou lásku.

MARTIN LISKO, 16 LET, ZŠ, PŘEDLICE

* * *

O jilo man dukhal, bo šunav,
miri čhaj,
o jilo man dukhal, sar šunav te bašavel e lavuta
duminav me pro zazrakos.

Me šunav, e lavuta merel.
Ko la kamľa te marel ?

Sar kada šundža o manuš
Kamla te merel.

Pre kadi somnakuñi lavuta
Bašavlas leskero papus.
Mange jekh,
denašela o manuš te cinel e lavuta
andro Globus.

Šunen romale, so me adaj kerdžom,
Nane love, e lavuta čordžom
Ňiko nadžanel so te kerel
Aven čhaja manca te khelel.

Ko mange bašavel ?
O Roma.
Sar pes vičinen ?
Gizman, lačhes gilaven.
Me som rado, že tuha som
Palo foros la muklom.
Nachofar tu pre mande
palis aveha pal mande.
Mušinav tuke vareso te phenel,
mušines pal ma te avel.

* * *

Srdce mě bolí, protože slyším,
má dívka
srdce mě bolí, když slyším hrát
housle
myslím na zázrak.

Slyším, jak housle umírají.
Kdo je chtěl bít?
Když to člověk uslyšel,
chtěl zemřít.

Na ty zlaté housle
hrál jeho dědeček.
Mně je to jedno,
člověk uteče aby koupil housle
do Globusdu.

Poslyšte lidi, co jsem tam udělal.
Nemám peníze, ukradl jsem housle.
Nikdo neví, co dělat
pojdte se mnou dívky tancovat.

Kdo mi hraje?
Romové.
Jak se jmenují?
Gizman, pěkně zpívají.
Jsem rád, že jsem s tebou.
Pustil jsem ji do města.
Nezlob se na mě.
Pak přijdeš za mnou,
musím ti něco říct.
Musíš přijít za mnou.

MICHAL URBANSKÝ, 15 LET, ZŠ PŘEDLICE

* * *

**Kana tosara phundradžom e blaka
šundžom roviben.
Roviben, radišagos, žaľa.**

**Gelom te dikhel avri.
Dikhłom phureder romňa,
rovel odoj.
O jilo mange buchinel: tris, tris.**

**Soske ?
Šundžom e lavuta.
Pre lavuta jekh romano čhavo bašavel.**

* * *

Když jsem ráno otevřel okno
Uslyšel jsem pláč.
Pláč, radost, smutek.

Šel jsem se podívat ven.
Uviděl jsem starší ženu,
pláče tam
Srdce mi buší: buch buch

Proč?
Uslyšel jsem housle.
Na housle hraje romský chlapec.

IV. Kategorie

ŽANETA ADIOVÁ, 23 LET, ROMSKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA SOCIÁLNÍ, ČÁSLAV

Lil andro ňebos

Kada lil darinav ale hlavně dluhinav tuke. Kamavas tuke te phenel but šukar lava.

Kamavas te dživel dives pal diveste tuha a te džanel, hoj sal manca, hoj man hin pal kaste pes te oprinel a te džanav, hoj pes pal mande postarineha.

Hoj kada pharo svetos predžaha jekhetane andro lačhipen the andro bibachtalipen.

O khamoro amenge švicinela pro drom a o čhonoro amenge sikhavela o drom cmaha a hoj kaleha predžaha jekhetane. Ale kada pes na ačhiľa, andro cmavo rat pes našadžom a imar nikda na arakhľom drom ke tute.

E cma man ligindža a me tašľilom andre late, ačhilom pre kada očarimen svetos korkori.

Tu dikhes, tu man dikhes, tu man arakhes.

Sako rat dikhav pro ňebos a užarav, hoj dikhava tut ale pro ňebos hin but čercheňa a me tut našťi arakhav.

Džanav, hoj kade sal, hoj sal miro anđelkocis a des pre mande pozoris.

Jekhvar pes zdžaha a imar nikda na džaha cmaha, imar amen nič na rozdelinela.

A me tuke phenava sa, so kamavas

Dado, dikhav tut rado

Dopis do nebe

Tenhle dopis ti daruji, ale především ti ho dlužím. Chtěla bych ti toho říct mnoho krásného. Chtěla bych žít den za dnem s tebou a vědět, že jsi se mnou, že se mám o koho opřít, že se o mě postaráš.

Že dobré i špatné věci tohoto těžkého světa přejdeme společně.

Že nám bude na cestu svítit sluníčko a měsíček nám bude ukazovat cestu tmou a že tím projdeme společně. Ale to se nestalo, v temné noci jsme se ztratili a už nikdy jsem k tobě nenašla cestu.

Tma mě pohltila a já v ní utonula, zůstala jsem v tom zakletém světě sama.

Ty vidíš, ty mě vidíš, ty na mě dáváš pozor.

Každou noc se dívám na nebe a čekám, že tě spatřím, ale na nebi je jenom spousta hvězd a tebe ne a ne najít.

Vím, že tam jsi, že jsi můj andílek a že mě ochraňuješ.

Jednou se sejdeme a už nikdy nepůjdeme tmou, už nás nic nerozdělí.

A já ti řeknu všechno, co jsem chtěla.

Tatínku, mám tě ráda.

Zdenka Dvořáčková, 14 let, ZŠ, Praktická škola a DD, Vídeňská, Brno

Eva Horváthová, 2. třída, ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přívoz

Marika Febérváriová, 16 let, ZŠ, Praktická škola a DD, Vídeňská, Brno

Nikola Horváthová, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

*Katrin Čonková, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka,
Haviřov-Prostřední Suchá*

*Lívie Albrechtová, 12 let, ZŠ a MŠ, ul.
Turkměnská, Vsetín*

*Marika Febérváriová, 16 let, ZŠ, Praktická škola
a DD, Vídeňská, Brno*

*Václav Drbohlav, 14 let, DÚ, DD, ul. Pražská,
Dobřichovice*

Lucie Jaklová, 12 let, ZŠ a MŠ, ul. Turkménská, Vsetín

Nikolas Dunka, 8 let, ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Prívov

Lucie Bernátová, 15 let, ZŠ, Praktická škola a DD, Vídeňská, Brno

Kevin Mika, 2. třída, ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Privoz

Patrik Pačan, 13 let, ZŠ a MŠ, ul. Turkměnská, Vsetín

Karel Bezděk, 12 let, ZŠ a MŠ, ul. Turkměnská, Vsetín

Marika Febérváriová, 16 let, ZŠ, Praktická škola a DD, Vídeňská, Brno

Ládá Gábor, 12 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

Andrea Siváková, 8 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vítkov

Denis Gábor, 5 let, ZŠ Kpt.Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Petr Danko 8.B, ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přivoz

Anička Ferencová, 8 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vítkov

Sára Vámošová, 5 let ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Kateřina Holeksová, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Vojta Peikl, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Martin Chudý, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Klára Pohlítková, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Michal Holeksa, 6 let, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Kristýna Sivoáková, 7 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vitkov

Erik Chlupsa, 5 let, ZŠ Kpt.Jasioka, Havířov-Prostřední Suchá

Sabina Siváková, 7 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vítkov

Petra Mířgová, 11 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

Anička Ferencová, 8 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vítkov

Iveta Kotlárová, 11 let, ZvŠ, ul. Moskevská, Česká Lípa

Sára Danková, 8 let, ZŠ, Nám.J.Zajíce, Vítkov

Monika Horvátová, ZŠ, Praktická škola a DD, Vídeňská, Brno

Simon Kandrač, 11 let, ZŠ a MŠ, ul. Turkménská, Vsetín

Roman Kuman 7.A, ZŠ, ul. Ibsenova, Ostrava-Přívoz